Vindkraften i samhället

FORSKNINGSRAPPORTER

- Vad hände sedan? Om kontroll och uppföljning av vindkraftens påverkan på arter och naturmiljöer
- Samhällsnyttans betydelse vid tillståndsprövningen av vindkraft
- Kraftproduktion och miljöopinion

Foto: Åsa Elmqvist

Delar av Vindvals forskning har tagit bredare grepp än att studera vindkraftens påverkan. Det kan handla om att jämföra miljöopinioner, vilka faktorer som vägs in när vindkraftsutbyggnad prövas eller hur givna tillstånd följs upp.

Temat Vindkraften i samhället ställer, på olika sätt, vindkraft i relation till annan verksamhet. Rapporten ”Kraftproduktion och miljöopinion” fördjupar förståelsen för de miljöopinioner som omger vattenkraft, bioenergi, kärnkraft och vindkraft. Analysen visar hur opinionerna mot olika former av storskalig elproduktion har växt fram och hörsammats.

I rapporten ”Samhällsnyttans betydelse vid tillståndsprövning av vindkraft”, konstaterar forskarna att utrymmet för att beakta vindkraftens negativa effekter är tydligare i lagstiftningen än möjligheterna att ta hänsyn till de positiva effekterna.

”Vad händer sedan?” är den sista rapport som publicerats inom programmet Vindval. Forskarna har undersökt hur påverkan på arter och naturmiljöer följs upp i tillsynen av tillstånd till vindparker. Studien har enbart omfattat vindkraftparker, men enligt forskarna gäller slutsatserna för alla verksamheter med tillstånd enligt miljöbalken. Det är brister i miljöbalkens system för att kontrollera och följa upp påverkan på arter och naturmiljöer från vindkraftverk och andra verksamheter med tillstånd.

VINDVAL

Ett forskningsprogram om vindkraftens påverkan på människor, natur och miljö. Programmet pågick från 2005 till 2024 och var ett samarbete mellan Energimyndigheten och Naturvårdsverket.

2025

Forskningsrapporter

Rapportnummer: 7177
Publiceringsår: 2025
Författare: Jonas Sandström (Sveriges lantbruksuniversitet, SLU) och Jan Darpö (Uppsala universitet).

Vad hände sedan? Om kontroll och uppföljning av vindkraftens påverkan på arter och naturmiljöer

Rapporten visar hur påverkan på arter och naturmiljöer följs upp i tillsynen av givna tillstånd för vindkraft. Forskarna utgår ifrån vad som regleras i tillståndsbeslut och kontrollprogram, och hur tillsynsmyndigheterna arbetar med frågorna. Analysen visar bland annat att regleringen är mycket komplicerad och transparensen svag. Tillståndsbesluten har en orealistisk bild av hur uppföljningen sker i praktiken. Det är inte vanligt med uppföljningsprogram för påverkan på arter och naturmiljöer. Rapporten innehåller även allmänna rekommendationer för uppföljningen av artskyddet i tillståndsgiven verksamhet. Förslagen gäller ändringar i såväl lagstiftningen som myndigheternas och domstolarnas praxis.

Rapportnummer:6738
Publiceringsår: 2017
Författare: Kristina Ek, docent i nationalekonomi, Lars Bäckström, fil dr och forskare i rättsvetenskap samt Maria Pettersson, professor i rättsvetenskap. Samtliga vid Luleå tekniska universitet.

Samhällsnyttans betydelse vid tillståndsprövningen av vindkraft

Rapporten analyserar hur begreppet samhällsnytta hanteras i tillståndsprövningen av vindkraft. Det finns ett tydligare utrymme i lagstiftningen att beakta vindkraftens negativa effekter, än att ta hänsyn till de positiva effekterna. Författarna föreslår en regeländring, så att den miljömässiga nyttan av vindkraften, och andra liknande verksamheter, måste göras i prövningen av tillstånd.

Rapportnummer: 6571
Publiceringsår: 2013
Författare: Professor Jonas Anshelm vid Linköpings universitet, Tema Teknik och social förändring.

Kraftproduktion och miljöopinion

I rapporten analyseras kritiken av vindkraftens miljöpåverkan och den som riktats mot kärnkraft, bioenergi och vattenkraft. All elproduktion påverkar miljön på olika sätt. Forskningen hittills har visat att vindkraft är det kraftslag som har minst påverkan på ekosystemen.

Det finns flera viktiga skillnader mellan de energirelaterade miljöopinionerna. Opinionen mot vindkraft riktar in sig på estetiska värden och idén om individens rätt till en subjektiv naturupplevelse. Medan andra energirelaterade miljöopinioner lyckas översätta sitt motstånd till vetenskapliga utsagor, har det varit svårt för opinionen mot vindkraft att finna förankring i miljöforskningen.

En annan skillnad är att argumenten mot vindkraft formulerades i flera statliga utredningar, långt innan en storskalig utbyggnad ens var påtänkt. Opinion mot de andra energislagen växte fram utanför riksdagen, efter att utbyggnaden hade skett. En fjärde skillnad är att anti-vindkraftsopinionen inte har stöd i breda folklager eller hos miljöorganisationer. Motståndet finns på lokal nivå, där det kan ta kraftiga uttryck.

Om Vindval

Foto: Ola Grönlund, Unsplash

Vindval, ett forskningsprogram om vindkraftens påverkan på människor, natur och miljö, pågick 2005–2024 och var ett samarbete mellan Energimyndigheten och Naturvårdsverket.

Den första etappens forskningsprojekt hade fokus på marint liv. Etapp två innefattade bland annat syntesprojekt, där experter sammanställt och analyserat de samlade forskningsresultaten och erfarenheterna av vindkraftens effekter både nationellt och internationellt. Synteserna gjordes inom fyra områden: Människors intressen, marint liv, fåglar och fladdermöss samt däggdjur på land. Tre av dessa uppdaterades också. Ytterligare fokusområden inom Vindval var planering av vindkraft och uppföljning av vindkraftsetableringar.

Programmet har omfattat närmare 60 projekt. Resultaten från Vindvals forskning har bidragit till underlag för miljökonsekvensbeskrivningar samt planerings- och tillståndsprocesser för vindkraft. Programmets resultat har också kommit till användning i tillsyns och kontrollprogram samt myndigheters vägledning. Vindval finansierades av Energimyndigheten med cirka 6,5 miljoner kronor per år under programtiden.

Det var viktigt för programmet att projekt och rapporter hade en hög vetenskaplig kvalitet och hög relevans samt att resultaten kom till användning. Projekten inom Vindval kvalitetssäkrades genom följande steg:

1. Identifiering av prioriterade kunskapsområden
Vindvals referensgrupp med deltagare från Vindvals målgrupper identifierade angelägna kunskapsområden om vindkraftens miljöeffekter där det behövdes underlag från forskningen till tillstånds- och planeringsprocesserna.

2. Utlysning av forskningsmedel
Vindval utlyste identifierade och prioriterade kunskapsområden och bad forskare komma in med forskningsansökningar avseende dessa områden.

3. Granskning av forskningsansökningar
Inkomna forskningsansökningar granskades vetenskapligt av oberoende forskare, som inte själva sökt medel. Ansökningarna granskades även med avseende på relevans av personer från Vindvals målgrupper.

4. Granskning av rapporter
Rapporter från finansierade projekt granskades av externa forskare och användare innan de publicerades som Vindvalrapporter.

Illustration: GDJ, Pixabay.

Forskningsprogrammet Vindval tog fram kunskap om vindkraftens påverkan på människor, natur och miljö. Vindval var ett samarbete mellan Energimyndigheten och Naturvårdsverket och pågick 2005–2024. Fokus låg på frågor som behövde belysas i samband med tillstånd och planering av vindkraftsetableringar. Totalt har programmet omfattat cirka 60 projekt. I den här broschyren presenteras kortfattade resultat från forskningsrapporter inom ett delområde.

I serien ingår sex broschyrer:

1. Planering och vindkraft : ISBN 978-91-620-8922-1
2. Vindkraftens påverkan på människors intressen : ISBN 978-91-620-8923-8
3. Vindkraftens påverkan på marint liv : ISBN 978-91-620-8924-5
4. Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss : ISBN 978-91-620-8925-2
5. Vindkraftens påverkan på däggdjur : ISBN 978-91-620-8926-9
6. Vindkraften i samhället : ISBN 978-91-620-8927-6